

ЛАТИНСКА АМЕРИКА – КРИЗА ИЛИ АГОНИЯ
/на примера на Перу и отношенията в
Андския регион 1990-2005 г./
Доц. д-р Елеонора Пенчева

През есента на 1989 г., по инициатива на президента Джордж Буш /старши/, е обявена т.н. *Вашингтонска война срещу наркомафията* в Андите. Повече от 10 години държавите от региона получават американски помощи и се опитват да балансират между изискванията на САЩ за водене на война с дрогата и проблемите на собствения си народ, и преди всичко мизерията и безработицата.

Избирането на перуанския президент, Алберто Фухимори в началото на 1990-те гг. бележи нов етап в развитието на страната. Тази нестандартна, спорна, одумвана, хвалена и изключително харизматична личност, избирана три пъти за държавен глава е твърде различна от латиноамериканският тип президенти. След дългия период на военните диктатури, когато във властта попадат амбициозни, но посредствени генерали, се слага началото на друга тенденция. В управлението започват да се издигат хора от различни групи на местната интелигенция. Много от тях са автори на трудове за демократичното развитие на страните, и търсят индивидуален подход към решаването на икономическите и финансови проблеми. Президентът от японски произход е от новото поколение политици - агроном, инженер и математик по образование, бивш ректор на Селскостопанския университет в Лима.

Харизматичният лидер има амбициите да издигне международния авторитет на Перу. Той се появява на политическия небосклон в момента на най-тежката икономическа и финансова криза в Перу. Ситуацията е взривоопасна. Цените растат всеки ден. Стачки и протести заливат улиците на градовете. През юли 1990 г. Алберто Фухимори сравнява ситуацията в Перу с "бедствие". По думите на съветника му де Сото, "Обществото

е в колапс. Няма респект от ранг, от парламент, от закон, от правосъдие, дори от светофарите. Тук нищо не работи.”¹ Около 40% от страната е в критично състояние. Процентът на живеещите в мизерия перуанци надхвърля 53, 6 %. Хората, чиито битови условия са под жизненото равнище, средно за страната са 21,5 %, като в някои райони достигат 68 %. Около 2 млн. души са вътрешните бежанци, прогонени от глада и безработицата, които с нищо не са защитени. Тази мрачна картина се допълва от избухналата епидемия от холера, отнела живота на 2,540 души в края на 1991 г. и оставила 263,761 болни ². Между 1988 и 1991 перуанската икономика намалява производството си с 30 % - най-големият спад в южното полукълбо. По мнението на специалисти от ЛАЕС / Латиноамериканския икономически съюз/, измененията в областта на кредитирането и на външния дълг през 80-те години на ХХ в., довеждат до хипер-инфлация в Перу, както и в Аржентина, Бразилия, Боливия и Никарагуа ³. В резултат, потреблението на средностатистическото семейство в Лима намалява с 46 %. Наследеният от бившия президент Алан Гарсия външен дълг е 21 млрд. долара. Националната безработица е най-висока в региона, а недостигът на работни места - над 90% ⁴.

Такова наследство получава Алберто Фухимори. За да възкреси икономиката, той предприема най-строгата и сурова икономическа програма в историята на Латинска Америка. Реформите започват през 1990 г. с широк екип от специалисти за анализи и прогнози във всички области на развитието. Отрязани са държавните субсидии на основните храни и горива. Цените скачат с 700 % за 24 часа. Работната заплата в националния сектор пада с 59,8 % и с 39,7 % - в частния. Над един милион стават безработните в Лима през 1991 г. Ако преди реформата една трета от населението живее в екстремални условия, то с началото ѝ, половината население е в шок. Медиите наричат безкомпромисната програма за стабилизация - “Фуджишок”.

Още първите месеци президентският екип утвърждава 114 декрета, които създават юридическата база за промяна и модернизация на Перу. Парламентът, привикнал с бавните лати-

ноамерикански срокове за изпълнение, е стреснат от прекалената енергичност на младия президент и "японският" му стил на работа. Реакцията е отбранителна - депутатите се обявяват против правителството и анулират предложените от президента закони. Защиатавайки се, Фухимори подлага на критика остарелите методи за законотворческа дейност на депутатите и обяснява своите принципи на промяна. Парламентът, не свикнал да бъде поучаван, се обявява срещу президента и нарича строгите и безкомпромисни методи "диктаторски". Медиите раздухват полемиката между парламент и президент.

През януари 1991 г. депутатите утвърждават бюджет с дефицит, което е в разрез с разбиранията на президента за финансова политика. Затова Фухимори налага вето върху 15 члена от бюджета и заставя депутатите да преразгледат финансовата си политика. Пред президента стои задачата да спечели отново кредиторите, които бившият президент Алан Гарсия отблъсква чрез неспособността си да внася плащанията по външните задължения на страната. В резултат на неговата политика, Перу е в "черния списък" на МВФ, като една от най-лошо задлъжнелите държави, и Фондът прекратява всякакви заеми.

Алберто Фухимори плаща висока цена за усилията си да извади Перу от този списък и да върне доверието на кредиторите. Той предприема стотици посещения на икономически и стопански обекти в страната и лично разяснява смисъла на предприетите от правителството мерки за стабилизиране на икономиката на страната. Успява да преодолее недоверието на местните стопански ръководители и да получи подкрепа. Според изчисления на журналистите за първите 5 години от мандата си държавният глава е направил 310 работни пътувания в страната и 41 визити зад граница ⁶.

На фона на тази картина САЩ предявяват изискванията си към президента да започне незабавно изкореняване на нарконасажденията в страната и да подпише споразумение за борбата с дрогата. Тук трябва да отбележим най-важната особеност на икономиката на Перу, както и в останалите държави в региона на Андите - **развитието на страната е неразривно**

свързано с производството и търговията с наркотици.

Алберто Фухимори се стреми да не влошава отношенията с Белия дом. Но той има свой поглед върху тази борба и отстоява позицията си. Общественото мнение в защита на наркопроизводителите е много силно. Причината за това е, че в условията на огромната безработица в страната, президентът не може да пренебрегне съществуването на 200,000 семейства, производители на кока, обединени в 182 асоциации, които трябва да имат сигурна алтернатива, преди да се откажат от производството на кока ⁷. По тази причина той отказва да подпише предложеното му от САЩ *Анти-дрога споразумение* през септември 1990 г. Той не приема и предложението американската "помощ" да се отпуска предимно във военната област и съвсем символично в икономическата.

Съображенията на президента са възприети като окончателен отказ и САЩ, както и МВФ, отказват да отпуснат каквато и да било финансова помощ на Перу. Това заставя правителството да преразгледа позициите си. То трябва да покаже готовност към диалог с международните финансови организации за да получи нужните помощи, без които реформите в Перу са невъзможни. Политическото сътрудничество на САЩ и Перу трябва да продължи, и месеците интензивни преговори, довеждат до подписването на споразумение на 14 май 1991 г. Алберто Фухимори оправдава съгласието си за този акт пред Перуанския национален конгрес, като необходима стъпка за спечелването на подкрепата на САЩ за връщането на Перу в международната финансова общност. Местната политическа класа обаче вижда вината за разрастването на наркомафията не са само в страните-производители, а най-вече в страните-консуматори и САЩ не правят изключение.

Спорът между правителство и парламент се задълбочава с предложението на Алберто Фухимори да се приеме *Програма за борба срещу дрогата*. Ситуацията става взривоопасна, защото част от депутатите са свързани с наркобизнеса и чувстват заплата не само за интересите, но и за живота си. За да спасят репутацията си, болшинството депутати гласуват против предложението на

държавния глава и оправдават поведението си като необходимо противодействие на "своеволията на президента"⁸.

През януари 1992 г. парламентът извършва противоконституционен акт и приема специален закон за контрол над президента. По този начин парламентът превръща президента в заложник. След като се оказва безсилен да убеди депутатите в полза на правителствения план за развитието на Перу, на 5 април 1992 г. президентът, при поддръжката на силовите министерства, разпуска парламента, Върховния съд и органите на властта⁹. Целият президентски екип поддържа държавния глава в кардиналните му решения да промени управлението на икономиката и страната. Промените се провеждат решително и безотказно, предизвиквайки гнева не само на местните икономически и политически среди. Световната общественост, която по традиция робува на установени клишета, обявява решителните му действия срещу парламента като "антиконституционни", а президентът - за "диктатор".¹⁰

Причината за конфликта с парламента може да се търси не само в инициативата на Вашингтон за разширяване на войната срещу наркомафията, а и в двойния стандарт на перуанските депутати. От една страна всички знаят, че възможностите за "легална икономика" са много оскъдни. Липсват достатъчно финансови средства, които да осигурят рентабилност и качество, технологии и новаторства. Следователно трябва да се изпълняват изискванията на международната финансова общност, за да се получат нужните субсидии. Парламентът трябва да одобри закон, с който да пресече нелегалната икономика. От друга страна, развитието на нелегалната наркоикономика е факт и пазарът се свежда до производителите на кока, които печелят многократно повече от нея, отколкото от която и да е друга, "легална" земеделска продукция. Колумбийските трафиканти плащат веднага в долари за обработената кока-паста. С нелегалната търговия са свързани много от депутатите и те са против приемането на закон срещу наркопроизводството.

За да завършим картината на безизходната икономическа и политическа ситуация, на която са заложници политици и финан-

систе, наркодильри и селяни-производители на кока, ще посочим още един факт. Печалбата от коката достига дневно от 4 до 13 млн. долара. Тези наркодолари, постъпващи в Централната банка в Лима - и това не е тайна за световната финансова общност, се използват за погасяване на външния дълг. Излишно е да казваме, че всеки разумен човек разбира бедствията от наркомафията. Войната срещу нея обаче ощетява единствената прехрана на селяните и намалява възможностите не само на Перу, но и на останалите държави-наркопроизводители, да плащат задълженията си към международните финансови организации.

В този омагьосан кръг се въртят политици, депутати, икономисти и банкери. Вашингтон настоява за изкореняване на наркопосевите, селяните ги засаждат отново за да се прехранват от продажбата им. **Политиката, икономиката, финансовата стабилност на Перу, авторитетът му на международната сцена - всичко е неразривно свързано с наркобизнеса.** Правителството се опитва да съхрани някакъв периметър на самостоятелни решения в полза на бедстващото мнозинство в страната и в същото време да не загуби доверието на финансовите институции. Но успехът на мероприятията, обявени от САЩ и международната общност за “най-драстично лечение на икономиката”, както посочват и някои наблюдатели, “зависи от процъфтяващата наркоикономика”¹¹.

В тези условия трябва да се оценяват взаимоотношенията между правителство и депутати, за да се разберат мотивите за авторитарните методи на управление на президента и основанията той да се обяви за “диктатор”. Налице е парламент, доказал безспорно своята неспособност да работи за благото на държавата, въпреки условията на непокътнат конституционен и демократичен ред. Когато бившият президент не прави нищо, за да не гневи инвеститорите и депутатите, никой не го обвинява в “диктатура”. Актът на разпускането на същия този неработещ парламент, което безспорно е антиконституционен акт, но се оказва единственият начин в този момент да се задвижат реформите и законите е наречен “диктаторски”, а методите на президента - “авторитарни”.

Формално погледнато има “нарушаване на демокрацията”, но дали условията на корупция, военни действия и престрелки с терористичните организации, тоталната безработица, престъпността, финансовия диктат на международни организации - това наследство, което приема президентът - могат да характеризират едно общество като “демократично”? Съвременната история на развиващите се държави няма отговор на въпроса как да се изгради модел на устойчиво демократично развитие, което да хармонизира с изискванията на световната общност и да осигури хляб и достоен живот на всички граждани, възможности за пълноценно духовно и материално развитие, каквато е целта на всяко цивилизовано развитие.

За да извоюва достойно място на Перу в системата от международни отношения, президентът трябва да изправи на крака една нефункционираща от десетилетия икономика. Известно е, че перуанският пазар предлага само няколко основни продукта за износ, а от това зависят финансовите постъпления на страната и възможностите за преустройство на държавата. Да се даде работа дори на половината население се оказва неизпълнима задача. Не толкова пред своя народ, колкото пред международната общност, А. Фухимори трябва да обещае, че ще възстанови парламента и ще върне страната “към демокрация”. Да добавим, че много латиноамерикански политици обявяват Фухимори за диктатор, а по думите на един от ръководителите на регионалната “Група Рио”, Алберто ван Клаверен, организацията преустановява членството на Перу през 1992 г. заради “отклонения от демократичния курс”¹². Възникват проблеми на страната и с членките на Андската група, които поради недостатъчния си вътрешен икономически потенциал, преживяват криза заради излизането на Перу от групата през 1992 година.

Следват месеци на активни дипломатически усилия. Освен договорената помощ от МВФ, през септември 1991 г. Американската банка за развитие предоставя на Перу 425 млн. долара. Водещите кредитори на Парижкия клуб се съгласяват за “Андската група е регионална икономическа организация, създадена през 1969 г. Обединява Боливия, Венецуела, Еквадор, Колумбия и Перу.

нов график по перуанския заем. През октомври 1991 г. Перу и Япония подписват споразумение по този въпрос. Както отбелязват американски наблюдатели, през първата година на своето управление, правителството извършва плащания по дълга към МВФ по 60 млн. на месец ¹³.

Усилията на правителството на Алберто Фухимори, неговите авторитарни методи на управление в първите две години, дават впечатляващи резултати. Инфлацията в страната през 1992 г. е намалена от 7650 % на 12 % годишно. От успешно проведената приватизация в хазната постъпват няколко милиарда долара. При това, правителството решава приватизацията да се извършва при задължителното условие 10 % от акциите да са собственост на работниците ¹⁴. Икономическият ръст започва да се движи от мъртвата точка. Алберто Фухимори, който е автор на десетки статии и трудове за съвременното развитие на Перу се опитва да приложи своите разбирания за реформи. Той смята, че икономически ръст, при който печелят единици, а милиони водят жалко съществуване не е модел за перуанските реформи - твърде леви убеждения за един "диктатор" ¹⁵. Доказателство за опитите му да претвори идеите си в дела е предприетата от правителството широко-машабна социална програма - не козметична, а насочена към изграждането на бъдещ фундамент за нормално функциониране на обществото.

Следването на избрания икономически модел позволява на чуждите инвеститори да подкрепят правителството. В края на 1994 г. **Перу приключва годината с най-високите показатели по ръст на икономиката в света - 12.7 %** ¹⁶ - резултат признат от световната финансова общност за безспорен успех.

По съвет на МВФ, Централната Банка в Лима със закон става самостоятелна институция. Въпреки забраната да се финансира държавната хазна с наркодолари именно те са основния финансов източник за "закърпването" на националната икономика. Прането на наркодолари е масово явление в андските държави и Централната Банка води политика на "незадаване на въпроси" по отношение на доларовите депозити". Остава безспорният факт, коментирани и от американските аналитици, "че наркодоларите про-

дължават да циркулират в болната перуанската икономика и в стабилизационната програма на Фухимори”. За “късмет” на Централната Банка, докато цветущия наркобизнес в долината Горна Хуалага не е мишена на нарко-войната, тя няма да е лишена от наркодолари ¹⁷.

Въпреки усилията на Алберто Фухимори да внуши пред света един нов облик на страната си, за САЩ основният критерий за “демократичното преустройство” на Перу остава участието на правителството във войната срещу дрогата. Джордж Буш. настоява да се изкореняват нарконасажденията, съгласно подписаното споразумение от 1991 г. В него се отбелязва нуждата от икономическо развитие и засаждането на алтернативни на коката култури. Но тъй като САЩ не се ангажират да субсидират един скъп и далечен в бъдещето перуански проект, няма конкретна договореност какви и колко нови култури ще бъдат засадени. Нещо повече, от договорените 60 млн. долара помощ, които са част от пакета на споразумението, само 2 % са отделени за алтернативно развитие, т.е. за култури, които да заменят нарконасажденията. По-голяма част от субсидиите са договорени да обслужват външния дълг ¹⁸.

Следователно *Вашингтонската война срещу дрогата* се оказва както атака срещу наркопроизводството, така и атака срещу единствените доходи на населението от Андите, срещу техния основен поминък. Когато президентът започва масова пропаганда за борба с наркоплантацията, той успява да убеди населението, че с получените от САЩ и международните организации средства ще се реструктурира местната икономика. На някои места селяните започват акция за изкореняване на нарконасажденията и за засаждане на нови култури. Но те са толкова недостатъчни, че в средата на 90-те години става ясно - наркоикономиката на Перу все още няма друга алтернатива. Държавата не получава нужните средства, за да извърши радикална реформа в селското стопанство, а **легалната икономика не може да печели повече от нелегалната.**

Тази сложна картина илюстрира факта, че наркомафията се развива заради нелегалната икономика, а тя - заради пот-

реблението. Следователно, всички въпроси, които определят съдбата на Перу и региона - икономическата криза, външният дълг, гражданско-военните отношения, гражданските права, социалната политика, гладът и безработицата, демократизацията и партизанските отряди - се оформят от политиката на кокаина.

За да избегнат ударите на закона, наркопроизводителите в Перу, заедно с Боливия и Колумбия се интегрират в кокаиндустрията. Интеграцията на престъпния свят изпреварва междудържавната, за която се говори толкова в Латинска Америка. Перу и Боливия отглеждат насажденията и участват в процеса на преработването на листата в паста. Колумбийската роля е мениджърска и предприемаческа, тя осигурява транспорта до лабораториите, разположени в Колумбия и близо до нея, и изпраща рафинирата кока чрез трафикантската мрежа до дистрибуторите в САЩ и Европа¹⁹. Нарастналото световно потребление за кокаин я превръща в основен износен продукт на страната. Наркодоларите стесняват легалното производство за износ, което създава огромен икономически дисбаланс, хаос и дори хиперинфлация.

С голямата промяна в американските приоритети за сигурност, след края на "студената война", регионът на Андите надминава Централна Америка като главен получател на военна помощ от САЩ. Допълнителен договор от 1991 г. дава още 24 млн. долара военна помощ на Перу. След тежкото наследство на военните диктатури, правителствата са много внимателни в отношенията си с армията. Въпреки това се наблюдава процес на *легално милитаризиране* на Перу и Андския регион чрез договори за модернизиране на армията за защита на мира в Латинска Америка. Като спонсорират антидрога-операциите, САЩ увеличават още повече милитаризирането на Андския регион, който е военна зона. Долината "Горна Хуалага" постепенно се превръща в главно бойно поле за перуанските военни и партизаните.

За да разберем сблъсъка на интереси между Вашингтон и Лима трябва да отбележим факта, че развитието на Перу, почти четвърт век, е неразривно свързано с действието на терорис-

терористичната организация “*Сендеро Луминосо*”²⁰. В периода 1980-1995 г. кървавата война между “Сендеро Луминосо” и войската отнема живота на повече от 30 хил. души. Колосалните загуби за страната от неконтролируемите действия на сендеристите се изчисляват в началото на 1991 г. над 22 млрд. долара, а до 1995 над 30 млрд. долара²¹. За да се спасят от кошмара, над 1 млн. перуанци бягат зад граница. След разпадането на социалистическия лагер, сендеристите стават защитници на наркопроизводителите и на собствените си интереси, охранявайки огромни територии с кока. С разширяването на войната срещу дрогата, войниците превръщат селяните в свои врагове. Парадоксът е, че мотивирани от рационални икономически интереси селяните поддържат партизаните, които като тях са заинтересовани от охраняването на нарконасажденията, а в ролята си на “закрилници”, засилват антиамериканските настроения сред населението.

Затова перуанските военни не са ентузиазирани поддръжници на борбата срещу дрогата, която те приемат като фактор, който хвърля селяните в ръцете на партизаните. Както споделя един бивш военен командир в долината, ако атакуваме наркотрафикантите ще превърнем цялото местно население в наш враг. Министърът на отбраната, ген. Хорхе Торес, също отказва директна конфронтация с наркотрафикантите, които чрез корумпи-

²⁰ “Сендеро Луминосо” /Сияйна пътека/ възниква като самостоятелна групировка през 1970 г., след отцепване от маоистката партия в Перу. До 1982 г. тази организация не се отличава от останалите троцкистко-маоистки ултралеви групировки. В началото на 80-те години се регионализира в областта Аяучо. Когато на 2 март 1982 г. нейни бойци освобождават от затвора в Аяучо 250 затворници, дейността ѝ изведнъж намира защитници сред полицията за сигурност на Перу, а целият свят научава за “Сендеро луминосо”. Ръководител на организацията е “председателят Гонсало” - истинското му име е Гусман Рейносо, доктор по философия от Университета Сан-Кристовал. В началото терористичните акции не се съпровождат с никакви искания. В някаква степен организацията е ориентирана към индианците и в началото прави опити да изглежда като изразител на някакви етнически, социални протести на широките слоеве от населението. После насилието, като всяко насилие не се задържа в никакви разумни граници и се превръща в терор срещу селяните.

рани офицери контролират и част от военните сили на Перу. Това подкопава волята на военните да се поддържа нарковойната. Въпреки тези известни аргументи, стратегите на САЩ за войната с наркотиците твърдят, че тази милитаризация е “ключът за бъдещия успех в долината”, а перуанските военни части ще осигуряват “рамка на сигурност”, “необходима за алтернативно развитие на полицейски анти-нарко-операции”²². Проблемът на военните е, че ако не си навлекат гнева на трафикантите, ще се сблъскат със селяните, които губят доверие във войската като спасител.

Самият президент лично оглавява борбата срещу тероризма и поема поста върховен главнокомандващ. Военните провеждат успешна операция и залавят главатаря на “Сендеро луминосо”. Специално подразделение на министерството на вътрешните работи започва борба с тероризма. Армията се включва в помощ на полицията. Военният трибунал получава правото да съди терористите. За да не превръща армията в наказателен отряд, Фухимори я включва и в помощ на строителството на училища и други обекти.

В условията на нестихващи военни операции, увеличаващи се военни помощи от американската администрация, разрастваща наркомафия, действията на президента да установи “демократичен” ред в условията на постоянна война са безкомпромисни и авторитарни. Както вече стана дума, подобни действия обаче не отговарят на международните стандарти за демократично управление. Когато обаче през септември 1992 г полицията залавя главатаря Гусман и по-късно още 17 терористи - този “принос” към войната с дрогата е оценен от международните финансови организации като “връщане към демокрацията”²³. Остава въпросът - **какви методи и каква политика могат да бъдат наречени “демократични”?**

През следващите години САЩ продължават да снабдяват с оръжие перуанските военни за борба с дрогата. Американските помощи обаче водят до нарастване не само на корупцията сред военните, но са катализатор на огромното политическо насилие, което разтърсва обществото и все по-често излиза извън контрол.

Най-близката история на конфликтите в Централна Америка показва, че Вашингтон провежда експеримент да превърне перуанските войски в специализирани “нарко-бойци”. Но това на практика се превръща в подкрепа на САЩ за правителствени антибунтовнически операции. Казано още по-ясно - войната срещу дрогата се превръща в своеобразен държавен тероризъм, извършван от перуанци срещу перуанци.

Тези опити на военните стратегии да милитаризират района, срещат опозиция в американския Конгрес и много негови членове поставят под въпрос мъдростта и необходимостта да се дават субсидии на една войска, която е отговорна за най-мрачния период от историята на Перу. Международни организации за човешките права разследват много случаи на драстично нарушаване на човешките права от перуанските военни. По мнението на някои анализатори, като се концентрира върху изпращането на военната помощ за Перу, администрацията във Вашингтон “заличава своите собствени доказателства за нарушаване на човешките права от перуанските военни”²⁴.

Проследявайки събитията през последните 15 години, виждаме, че жертвите на тази нарковойна не са просто акт на “нарушаване на човешките права”, а на отнемане на човешки живот в някакви абсурдни “законови” рамки. Да припомним, че на 30 юли 1991 г., когато е подписано новото *анти-дрога споразумение* за военна помощ, най-изненадващо администрацията на Джордж Буш издава бюлетин, в който съобщава, че “ситуацията в Перу по отношение на човешките права се подобрява”²⁵. Въпреки това, перуанският президент Фухимори е извикан да се оправдава пред американския Конгрес за “нарушаване на човешките права” в страната си при посещението си във Вашингтон през септември 1991 г. Политическата битка между Вашингтон и правителството в Лима по отношение методите на борбата срещу дрогата не е решена до днес. Като се има пред вид, че президентът е агроном по образование и сам е заинтересован да преориентира наркоикономиката на Перу към друг вид производство, основателно е недоволството му, че предлаганата военна помощ от САЩ

изостря, а не решава проблема, защото не финансира нови култури, а нови военни под-разделения.

Изброените по-горе екстремни условия, в които работи перуанското правителството, не намаляват усилията му през първите 5 години от управлението. Регистриран е спад на терористичните акции. Успехите на правителството са описани от перуанския писател Алфредо Брис Еченике: “Имахме такава кулминация на терора, че не можах да го спрат нито Алан Гарсия, нито Фернандо Белуанде Терри. Фухимори успя да се справи. ... Инфлацията е напълно спряна и Перу сега има ръст на развитие, какъвто нямат дори Щатите”²⁶. Успешният първи етап от акцията за разгрома на “Сендеро Луминосо” печели нови привърженици на президента. Над 75 % от населението на Перу поддържа мерките на Фухимори и изразява съгласие с неговата политика.

Въпреки че методите му на управление продължават да са обект на дискусии, преизбирането на Алберто Фухимори през 1995 г. доказва готовността на перуанското общество да го следва. Опозицията издига достойна кандидатура - Хавиер Перес де Куеляр, лидер със световна известност, бивш генерален секретар на ООН. Перуанците избират отново Фухимори. Той печели изборната борба със завидните 64,42 %. Признание за качествата на президента е изборът на няколко водещи списания в Латинска Америка и Перу, да определят Алберто Фухимори за “Човек на годината” през 1995 г.²⁷

Помощите за войната с дрогата оборудват още по-добре войската, огромна част от елита на която вече е свързан с наркомафията. Наркодоларите са в основата на разрастващата се корупция във висшите нива на властта, сред военните и в съдебните органи. Въпреки всичко, нужно е да се формират условия, поддържащи реда, за да се привлекат нови бъдещи инвестиции. Проблемът е сериозен, защото няма слой от населението, който да не е корумпиран. Най-високо е нивото сред военните. От 1 млрд. наркодолара годишно, процентът, който отива в джобовете на корумпираните военни е сравнително малък, но за тях това са пари, които им осигуряват спокойни старини само за няколко години. Трудно е да се каже в коя област наркодоларите

влият най-зле - в икономиката или върху поведението на хората в този бизнес. Това са най-лесните пари и за военните и за безработното население. За такива пари не е нужно образование - можеш да си богат, ако нарушиш законите. Психологията на наркотрафиканта е фактор, с който никое правителство не може да се справи. Нещо повече, корупцията е в правителствата на всички латиноамерикански правителства и техният модел на поведение става масов.

Междувременно в доклада на Държавния департамент на САЩ *“Международната стратегия в областта на контрола за разпространяване на наркотиците”*, публикуван през 1996 г., Перу се дава за пример в дейността по изкореняването на наркотиците, в резултат на което получава доверие от САЩ и достъп до МВФ. Много от латиноамериканските държави обаче оценяват тази политика на *“сертификация”* като груба намеса и изнудване и като *“инструмент за политически натиск”*²⁸.

На VI-та среща на министрите на външните работи на страните от Група Рио и ЕС в Кочабамба - Боливия, през 1996 г., перуанската делегация предлага в заключителния документ на форума да се запише, че *“провежданата от САЩ политика на сертификация, съпроводвана от санкции срещу всички държави-производители на наркотици е инструмент за политически натиск, характеризира се с ниска ефективност и противоречи на международното право”*²⁹. Зад тази благовидна активност за борба с наркотиците, латиноамериканските правителства виждат амбицията на САЩ да провеждат безконтролно военни операции във въздушното и морско пространство на държавите. Перу се изказва за справедливо разпределение на бремето и отговорността между държавите-производителки и държавите-потребителки и предлага политиката на сертификация да се прилага и към САЩ - като най-големия потребител на наркотици. Администрацията на Клинтън игнорира предложението³⁰. Принудено да използва всяка възможност за борба с наркомафията обаче, през септември 1997 г., перуанското правителство се съгласява да подпише нов договор с Вашингтон за укрепване на двустранната борба с наркопроизводителите и наркотрафикантите.

За да представи новото си лице пред света, Перу участва активно в подготовката на *Междоамериканска конвенция срещу корупцията*. Андските държави подчертават нарастващата опасност от непрекъснатата и взаимно-печеливша връзка между наркобизнеса и корупцията. На специална конференция на ОАД на 26 март 1996 г., представителите на 34 държави одобряват тази конвенция. Тя е подписана от 21 делегации и след ратификация от парламентите влиза в действие ³¹.

В подкрепа на латиноамериканското недоверие към всяка нова стратегия на САЩ в региона, се откроява още едно мнение. Носителят на Нобелова награда за икономика, проф. Джоузеф Стиглиц, бивш икономически консултант на Бил Клинтън и главен икономист на Световната банка посочва, че през 90-те години идеолозите на МВФ и Световната банка, прилагат “погрешни икономически теории” за държавите от Латинска Америка, а Съединените щати - “двоен стандарт”. Резултатът е нарастващата бедност.

Дори когато държавите производителки на кока изкореняват насажденията, както става в Перу, Съединените щати “оставят затворени пазарите си за алтернативните селскостопански продукти”, които селяните от региона могат да произвеждат и да продават в САЩ. “Развиващите се страни бяха особено недоволни от този вид двоен стандарт, резултат от дългогодишно двуличие и несправедливост”, пише проф. Стиглиц ³².

Дори и без обвинения в лицемерие, последните десет години доказват, че резултатът от глобализацията е неравномерно разпределение на печалбите за сметка на развиващия си свят. Причината за това, пише проф. Стиглиц, е “отказът на индустриално развитите страни да отворят пазарите си за стоки, произведени в развиващите се страни - например запазвайки квотите за множество стоки от текстил до захар, докато същевременно настояват тези страни да отворят пазарите си за стоки от богатите държави”. Това е “продължаващо субсидиране на селското стопанство в индустриално развитите страни, което затруднява конкурентноспособността на развиващите се страни, като в същото време се настоява те да преустановят субсидиите си за своите про-

мишлени стоки”. Ефектът от подобна политика е, че “намаляват получените приходи от износа от най-бедните страни в сравнение с това, което плащат за вноса”, и “няко от най-бедните страни в света са в още по-тежко положение”³³. По данни на Световната банка за развитие, за периода 1998-2002 г. индексът на бедност в Бразилия достига 60.7 %, в Чили - 57.5% , в Гватемала - 55.8 % ; процентът на населението, живеещо с по-малко от 1 долар на ден достига до 82.3 % в Никарагуа; населението, което живее под чертата на абсолютната мизерия в Салвадор е 48.3 % , в Боливия - 62.7 %³⁴.

В опитите си да защитят правото си на собствен глас в системата на международните отношения, през 1997 г. в Асунсион Перу, Аржентина, Бразилия, Боливия, Венецуела, Колумбия, Мексико, Панама, Парагвай, Чили, Уругвай и Еквадор обсъждат **новите акценти за регионалното сътрудничество** в условията на глобалния свят. В приетата Декларация ясно са обозначени пунктовете, определящи противоречията между латиноамериканските и карибските държави и САЩ - член 47 визира общото им противопоставяне на американския “нов международен хуманитарен ред”, при който се осигурява сигурността на латиноамериканските държави “под егидата на САЩ”. Декларацията подчертава привързаността на държавите-членки към нормите на международното право и осъжда едностранните мерки приети от САЩ. С това се визира *законът Хелмс-Бартън* за “сертифициране” на латиноамериканските държави в зависимост от техните усилия по борбата с наркобизнеса³⁵.

Вашингтонската “война с дрогата” и американските помощи дефакто усложняват развитието на страната, защото не водят до намаляване на външната задълженост на Перу. Правителството стриктно спазва всички неолиберални предписания, но дългът расте. Въпреки редовното изплащане на процентите, **той нараства с десет милиарда долара за десет години** и през 2000 г. е 32.4 млрд. долара³⁶. Ръстът на вътрешния продукт на Перу от 12.7 % през 1994 г. намалява на 4.5 % през

1996 г. и пада през март 1998 г. до 3,2 %³⁷. Тези данни поставят икономическият подем в Перу за следващите няколко години под въпрос. Особено това се проявява след *азиатската криза*, заради която намалява търговията с тези държави.

Проблемът с външния дълг в Перу, както в много други латиноамерикански държави, е, че той достига предел, над който държавата не е в състояние да избира и провежда собствена стратегия. Над националните интереси стоят интересите на международните кредитори, а те, в съгласие и синхрон с МВФ и Световната банка, ограничават до минимум възможностите на държавата-длъжник да провежда своя национална политика, да защитава гражданите си, да отстоява правата си. Когато “правилата на играта” са определени извън нейните граници, те осигуряват победа на кредиторите, а не полза за длъжниците. Според специалисти, през последните 20 години кредиторите и световните финансови центрове задължават държавите от региона да вземат заеми за изплащане нарастващите проценти по дълга и с това той става още по-голям. Наричат този метод “да пазят кокошката, която снася златни яйца”, защото тези проценти отдавна са надминали дължимите суми по външния дълг.

Перу се опитва да преодолее налаганите ѝ ограничения и да компенсира слабостта си чрез интегриране в регионалните и др. международни организации. През 1996 г. правителството излиза с предложение да се преразгледа концепцията за неограничения държавен суверенитет, тъй като краят на “студената война” и регионалната интеграция “обуславят необходимостта от ново разбиране за съотношението между държавен суверенитет и наднационални реалии” на системата на международните отношения. На 51 Сесия на Общото събрание на ООН министърът на външните работи на Перу Франсиско Тудела ван Брежел Дъглас заявява: “Днес неадекватността на националните държави е очевидна, повече от когато и да било, и значението на наднационалните структури се признава по-широко, отколкото в миналото. Ние преживяваме не просто криза на национализма, но и на юридическите компетенции на националната държава. Ние

преживяваме също така и криза на концепцията за самите граници”³⁸. Като призовава да се осъзнае необходимостта от признаването на наднационалните структури и приоритета на международното право в рамките на новите реалности в света, перуанският представител издига концепцията за “функционалния регионализъм”, чрез който бързо ще преобразува съществуващия ред : “ще бъде неправилно ако ООН игнорира тази нова реалност в процеса на укрепване на Съвета за сигурност и реформирането на своите институти”³⁹.

Концепцията на Перу съдържа визията за един многополюсен свят, в който регионалните центрове да имат своята тежест и значение в решаването на световните проблеми. В същото време, идеята за *ограничения регионален суверенитет*, при наличието на безспорна глобална сила като Съединените щати и приоритет на международното право над националното, отразява изключително трудния период, през който минава Перу. Колосалните усилия на държавата да защити себе си, своята икономика, финанси и собствен живот в предварително определените рамки от задълженията ѝ към световните финансови организации и исторически предопределения, показват все по-малко успехи и възникват все повече проблеми за решаване. Наблюдаваме процес на парадоксално променяне на основните принципи постулати на политическия процес - вместо политическата стратегия да има решаващо влияние върху военната стратегия, в Перу военната стратегия, при това на доминиращи външни фактори, определя цялостната политика на страната. С пълна сила остава открит въпросът доколко регионалните и международни организации са в състояние да компенсират слабостта на държавната власт в отделно взета страна.

Президентът постоянно е обвиняван в диктатура и в спъване на демократичния процес в страната. Опозиционните настроения срещу правителството се задълбочават. Изборите за неговия трети мандат предлагат интересен исторически опит за намеса на регионални организации във вътрешно-политическите

проблеми на държавата. Организацията на американските държави (ОАД) е призвана от опозицията в Перу и по настояване на САЩ, да участва в ролята на наблюдател на президентските избори през 2000 г. Опозиционните медии описват “кризата” в Перу като предизвикана от усилията на президента да спечели за трети път изборите. Факт е обаче, че след диспутите от първия рунд на 9 април 2000 г., “нежеланият” и “корумпираният” Алберто Фухимори, печели почти 45 % от гласовете.

На 28 май 2000 г. ОАД оповестява официално своята мисия на наблюдател на изборите. Общото събрание на ОАД одобрява “Резолюция 1753”, която я легитимира. Решено е мисията на високо равнище, ръководена от генералния секретар Сезар Гавириа и канадския външен министър Лойд Аксуърти, да се изпрати в Перу за периода 27-30 юни 2000 г. За улеснение на мисията на ОАД е решено да се свика “кръгла маса”, на която перуанското правителство, опозицията, представителите на гражданското общество, да дискутират реформите.

Изненадващо на 30 май 2000 г., Държавният департамент на САЩ обявява, че изборът на Алберто Фухимори е невалиден. Наблюдателите на ОАД обаче, констатирали, че освен малки недостатъци, няма фалшификации и изборите са законни. Правителството на САЩ, което е готово да преустанови помощите за Перу, поради “недемократични избори”, е принудено да спазва договореностите си.

Атаките срещу президента продължават. На 14 септември 2000 г. опозицията издава видеоматериал, показващ шефа на сигурността Владимир Монтесинос, подкупващ опозиционен кандидат-конгресмен. Два дни след показването на видеото, Фухимори обещава нови избори за конгрес през 2001 година. Широката дискусия около корупцията в правителството се отразява на общественото мнение и поставя началото на краха на режима на Фухимори, въпреки че и опозицията признава демократичните избори.

Мисията на ОАД със самото си присъствие се оказва някаква гаранция за нормален политически и демократичен процес в Перу. Одобрени са реформи, които гарантират независимостта

на съдебната система от интервенции на правителството, постигнатата е договореност за парламентарните избори и е направена селекция на нови политически фигури, които да гарантират прозрачност на политическия живот след април 2001 г.⁴⁰. Инициативата на ОАД в Перу предлага новаторски опит в по-нататъшната еволюция на идеята за суверенитет, териториална ненакърнимост, неинтервенция и право на самоопределение. Като резултат от тези промени, **регионалната дипломация и местния политически процес още по-тясно се обвързват един с друг.** Чрез “кръглата маса”, интервенцията на ОАД е наречена “интервенция без интервенция” и допълва решението на кризата “made in Peru”⁴¹.

След изборите в Перу през 2000г., в Устава на ОАД е включен допълнителен член, с който се прекратява членството на държава, премахнала с преврат законното правителство. Делегацията на Перу обаче окачествява тези действия като мерки за намеса и неотговарящи на съвременната ситуация. Тя настоява, че събитията в Перу, както и в Хаити, са историческа практика. Тя твърди, че в специфичните условия днес може да има ситуации, при които да се трансформира политическият режим чрез нарушаване на един конституционен член, който не е адекватен на демократичното развитие и този акт не бива да се окачествява като “преврат”. Перу предлага това обстоятелство да се отчете и да се преосмислят формулировките за “законност”, “демократия”, “диктатура”.

Докато се изучава перуанския документ, на Третата междуамериканска среща в Квебек, през април 2001 г., по инициатива на Канада и с подкрепата на САЩ, Аржентина, Чили, Никарагуа и Мексико е приета “демократична уговорка”. Тя предвижда отстраняване на онази държава, в която “са станали изменения или неконституционно прекъсване на демократичния ред”, чрез механизма на консултациите⁴². Възникват дебати около възможността да се дава широко тълкуване на “провиненията” на дадена държава и тя да се изключи неоснователно от интеграционния процес. Затова на специална група е поръчано да разгледа перуанските идеи и проектът *Междуамериканска демо-*

кратична харта да се приеме на 31 сесия на Общото събрание на ОАД през юни 2001 в Коста Рика ⁴³.

Но вътрешната ситуация в Перу още преди това се е влошила до възможния предел. Четири месеца след избирането си, Алберто Фухимори, без да прави официално заявление, напуска страната и заминава за Япония. След него се разразява буря от коментари, предположения, злословия. Перуанска телевизия разпространява видеозапис, за който твърди, че показва как бившият президент на страната Фухимори дава подкуп. Не се доказва дали тълкуването на думите му е правилно или е спекулация. В годишен доклад на неправителствената организация “Трансперънси интернешънъл”, представен на 26 март 2004 г. в Лондон, бившият президент на Перу Фухимори е посочен седми в десятка на най-корумпираните политици с 600 млн. дол. присвоени средства ⁴⁴. Съдът не доказва вината му. Остават обаче разочарованието на хората, гласували му доверие и въпросът **как и защо президентът е бил заставен да напусне поста си.**

След доброволната оставка на Фухимори през 2000 г., Хавиер Перес де Куеляр, премиер и министър на външните работи, поддържа идеята да се приеме *Междуамериканска демократична харта*, която да утвърди надеждни гаранции за демократичното развитие на държавите в Латинска Америка в рамките на конституциите. Документът, въпреки усилията на Перу, не е приет, защото САЩ настояват на ОАД да се гласуват по-широки пълномощия и да се предвидят по-строги мерки, включително и употреба на сила по отношение на онези държави в региона, които се отклонят и не следват демократичния път. “Употребата на сила” предизвиква широки дискусии, защото всяка по-обща формулировка дава право на САЩ да се намесва във вътрешно-политическия живот на другите държави. Повечето латиноамерикански държави настояват да се определят по-прецизно юридическите параметри на промяната на управлението. По-специално, иска се да се отсъди кое точно е “конституционно разпускане на парламента” или идване на власт на държавния глава “по неизборен път” и как ще се прилага т. нар. “демократичен член” от документа, след като всяка една държава

може да има *свое собствено разбиране* за тази ситуация, съобразно специфичното вътрешно законодателство. Дискусията остава незавършена.

На 23-24 ноември 2001 г. в Лима се провежда *Единадесетата Иbero-американска среща* за анализ на регионалната интеграция в глобалния свят. Обсъждат се финансовите проблеми, борбата с международния тероризъм, транснационалната организирана престъпност, корупцията и прането на пари. Сред дискусиите за правата на човека, за ролята на гражданското общество, за защита на децата, жените и националните малцинства, за първи път се поставя въпросът за закупуване на изтребители от Китай, които са 4 пъти по-евтини от американските или израелски бойни самолети. Този факт показва, че латиноамериканските държави продължават опитите си да **ограничат финансовата и военната си зависимост от САЩ.**

Недоволства се срещу Вашингтонската *“Андска инициатива”*, предвиждаща изпращането на още 73 млн. дол. в региона на Андите през 2002 г. за войната срещу дрогата ⁴⁵. Основателна причина за безпокойство в развитието на Перу, както и в целия Андски регион е разрасналата се партизанска война в началото на XXI век. Като изразител на протестите срещу икономическото и социалното неравенство, тя би трябвало да изчезне с *“укрепването на демокрацията”*. Но неравенството се задълбочава, а демократичните реформи облагодетелстват елита на държавата. Свободата да избират не променя предишната бедност на масите, а безработицата е причина да се увеличава постоянно броят на маргиналните слоеве. От тях се попълват редиците на терористичните организации. Тази картина се наблюдава в Перу и в региона. Налага се и изводът, че тероризмът в Андския регион е свързан с големите военни помощи получени през последните 12-13 години и с продължаващата милитаризация на държавите.

Всъщност, регионалните военни стратегии на САЩ довеждат до увеличаване броя на партизанските групировки. През лятото на 2002 г. само в региона на Андите са регистрирани

“Боливарски Освободителни сили”, нарекли се още “народен резерв”, които са екипирани с американски карабини AR-15 и друга партизанска групировка - “Народна Армия на Латинска Америка” (EPLA). Във Венецуела се появява нов вариант на ескадроните на смъртта - *ултрадясна военизирана милиция* на венецуелските ранчероси, също с американско въоръжение. В Каракас действат първите “градски” партизани /англ. “urban-guerrillas”/, нарекли се на името на легендарния индиански вожд, воювал с испанските колонизатори - “*Carapaica Revolutionary Group*” /46/. В Перу, в увеличаващите се военни сблъсъци между армията и “Сендеро Луминосо” се включват нови терористични сили.

Либералните доктрини в Перу, както и в Латинска Америка трябваше да родят демокрации “made in USA”. На практика външните рецепти за овладяване на хаоса в нестабилните държави раждат нови авторитарни модели на обществата. Те имат своето оправдание с ерозията на основните държавни функции. Днес обаче, освен с финансовите и икономическите демони, авторитарните правителства ще трябва да се преборват и с новите терористични организации, и с двувластието граждански структури – военни. Новата вълна на милитаризация, както под формата на военен диктат, така и на перманентна гражданска война, навярно е най-сериозната причина за безпокойство, защото може да предизвика континентално разстройство на държавността и анархия. Нейна красноречива проява в началото на XXI век са множащите се провалили се държави /failed states/, чието единствено спасение е да бъдат отново превърнати в колонии или протекторати.

* * *

Дипломатическите отношения между България и Република Перу са установени през 1969 година. Двете държави са подписали Спогодба за културен обмен през 1978 г. Налице е споразумение за научни и културни връзки между СУ “Кл. Охридски” и Националния университет “Сан Маркос” в Лима . Икономическа спогодба позволява обмен на стоки и суровини. Поради технически причини два пъти е закривано посолството на Перу в София - от 1990 до 1992 г. и от 1998 г. до днес. Най-близкото посолство на Перу е в Белград.

БЕЛЕЖКИ

- ¹ Current History. Febr. 1992, Cocaine Politics in the Andes..p. 77.
- ² www.bancmundial.htm
- ³ Доклад на експертите на ЛАИС, *Латинская Америка*, № 9, 1998 г. с. 39.
- ⁴ www.ild.org.pe/history-majorh-war.htm
- ⁵ Journal of Democracy, Vol. 12, N.4, Oct. 2001, p. 147-150.
- ⁶ Gestion, 3. X. 1995 г.
- ⁷ www.ild.org.pe/history-majorh-war.htm
- ⁸ Gestion, 25.1.1991, 26. I.1991.
- ⁹ Gestion 7.IV.1992
- ¹⁰ Gestion 1.V.1992
- ¹¹ Current History, Cocaine Politics ... p. 75.
- ¹² *Латинская Америка*, № 6, 1997 г. с. 10.
- ¹³ Current History, Cocaine Politics ... p. 77.
- ¹⁴ В това отношение е продължена традицията от времето на президента Хуан Веласко Алварес. Виж подробно в кн. на Елеонора Пенчева: "*Шансовете на демокрацията в Латинска Америка*", гл. IV.
- ¹⁵ El Peruano, 4.VIII.1991.
- ¹⁶ Comercio exterior, 1995, N 1, p.49
- ¹⁷ Current History, *Cocaine Politics in the Andes*. Febr.1992 p. 78.
- ¹⁸ Ibid. p. 74
- ¹⁹ Foreign Policy, No 85, *Dead-End Drug Wars*, Peter Andreas, Eva Bertran. p. 79, Виж : www.ild.org.pe/history-majorh-war.htm
- ²⁰ Gestion, 20. II.1991
- ²¹ Gestion, 30.1.1995.
- ²² Current History, *Cocaine Politics* ... p. 78.
- ²³ www.ild.org.pe/history-majorh-war.htm
- ²⁴ Current History, *Cocaine Politics* ... p. 78.
- ²⁵ Цит. по Current History, *Cocaine Politics* ... p. 78
- ²⁶ Gestion, 3.III.1995
- ²⁷ Cuadernos politicos. Mexico, 1993, N 146 p. 4
- ²⁸ [www. Tiwy.com/Peru/1996/foro](http://www.Tiwy.com/Peru/1996/foro)

- ²⁹ El Pais, Madrid. 17.IV.1996.
- ³⁰ [www. Tiwy.com/sociedad/1997/foro](http://www.Tiwy.com/sociedad/1997/foro).
- ³¹ El Nacional, 7.VI.1996.
- ³² Стиглиц Дж. *Глобализацията и недоволните от нея*. С.2003. с. 68.
- ³³ Пак там . с.7.
- ³⁴ www.bancmundial.org.htm.
- ³⁵ [www. Tiwy.com/politika/1997/foro](http://www.Tiwy.com/politika/1997/foro)
- ³⁶ www.ild.org.pe/history
- ³⁷ CEPAL, Balance preliminar... 1998 p,19
- ³⁸ ООН. 51 сесия ГА ООН., 5-оо заседание, 1996, 17-18.
- ³⁹ Пак там: с.18.
- ⁴⁰ Journal of Democracy vol. 12, N 4 , October 2001 p. 134.
- ⁴¹ Ibid. p. 138.
- ⁴² OEA/Ser.P. AG/doc. 7 (XXVII-E/10) 6 septiembre 2001, p. 1
- ⁴³ Ibid. p.3
- ⁴⁴ В-к Сера, 21.11.2002.
- ⁴⁵ El Comercio, 24-25.XI.2001.
- ⁴⁶ www.inopressa.ru.Guerrillas. America Latina.